

ESPLUGAS Y S. JUST DESVERN.⁽¹⁾

ESPLUGAS.—Es una petita població de 138 vehins ab 790 ànimas, situada al bell peu de la montanya de Sant Pere Màrtir, cap al Sur de la carretera de Barcelona á Madrid.

Respecte á sa historia diuhen alguns autors, entre altres nostre cronista Pujades, y ho confirma lo Sr. Madoz en son *Diccionari geográfich* (2), que per los anys de 929, lo comte d' Urgell y sa muller Richildis, donàren al monastir de Santa María de Ridaura lo poble d' Esplugas ab tots sos termes. No havém pogut compulsar cap document que 's refereixi á la mentada donació, mes semblant dato prova quant menys l' antiguetat de la vila. Y pera testimoni de sa velluria, fins fa ben poch temps ha restat en peu l' antiga iglesia de Santa Magdalena, restaurada envers l' any 1868, y per cert ab moltes pretensions y poch coneixement.

Lo terreno es de calitat regular pera las plantacions y per éll corren tres rechs que atravessan la carretera, da-

(1) Treball llegit en sessió del 19 Janer 1878.

(2) Vid. tomo 7, pág. 580.

munt de la qual s' hi troban los ponts de Casa Clota, del Barranch y de la Riereta.

Las industrias que proporcionan treball als homes d' Esplugas son la explotació de las pedreras de Montjuich, las feynas agrícolas, y las fàbricas de Sans. Las donas se dedican en gran part á la fabricació de la renomada blonda catalana.

Donada sa situació topogràfica, es inútil dir que la sort d' aquesta població ha seguit tots los contratemps experimentats en la ciutat dels comtes y algunas voltas lo curiós troba mentat lo nom d' Esplugas en la historia de las gloriosas lluytas sostingudas per nostres ascendents durant los sigles XVII y XVIII.

No lluny de la actual vila s' alsava antigament lo castell de Picalqués. Era propietat d' una noble familia catalana, anomenada sempre ab gloria en las pàginas de nostres anals. Avuy damunt de las runas d' aquella fortalesa s' aixeca una bonica casa de camp, propietat dels duchs d' Almenara, mes no s' ha esborrat la divisa dels antichs senyors del castell, essent aixó de celebrar per los que sentim veneració al passat de nostra benvolguda Catalunya. En efecte, damunt per damunt del portal de la moderna casa s' hi llegeix esculpit lo lema : *Non sic semper sed.*

Nostre amich lo Mestre en Gay saber D. Victor Balaguer, diu en una de sas obras que havia vist lo plano del castell de Picalqués, de quin se deduhia la importancia que tingué la fortalesa.

Mes d' una volta dins d' aquell antich casal cercá inspiració lo *Trovador de Montserrat*, y entre sas poesias, rublertas de fantasía, ne recordém una que per referirse á

certa tradició de las que 's conservan del castell de Picalqués, copiém en aquest lloch.

LAS BODAS DEL CABALLER.

Castell de Picalqués 18 d'Agost de 1860.

Del castell de Picalqués
Al punt del seny de las ánimas,
Un caballer ne sortia
Qu' un caball negre montava.
Alforrat va lo caball,
Lo caballer va de gala;
Lo caball que n' es briós,
De bon pel y bona planta,
Porta guarniments de seda
Y ferraduras de plata.
Lo caballer, qu' es galan
Y de orgullosa mirada,
Porta roba de satí,
Ab llistas blancas y blavas,
Un xambergó ab duas plomas,
L' una negre y l' altre blanca,
Crusada la banda al pit,
Que brodá sa enamorada
Ab una xifra amorosa
A modo de recordansa,
Y brillants esperons d' or
En la bota envellutada.

D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

Porta alegre lo vestit
 Perque alegre ne te l' ànima,
 Que en Rocacorva l' espera
 Per esposarlo una dama,
 La més hermosa y garrida
 Que se coneix en la plana.

—«Camina, mon caball negre,
 Pórtam á ma enamorada;
 Camina, mon caball negre,
 Per arribar ans del auba!»

—

Quant n' era la mitja nit,
 Per un torrent caminava,
 Veu passar devant sos ulls
 Una llumaneta blanca,
 Que, sortintne de la terra,
 Tot dret al cel se 'n pujava.
 Lo caball se li ha espantat
 Al caballer.

—«¡ Déu me valga !
 ¿ No 's diria que eixa llum
 Que devant ma vista passa,
 N' es un ànima del cel
 Que se 'n torna á sa posada ? »

Y los ulls del caballer
 Van detrás de la llum blanca,
 Que 's balandreja en lo espay
 Com per las brisas gronxada,
 Fins que 's sumergeix del cel
 Entre los estels de plata.

Tot confós lo caballer,
 Lo front doblega y abaixa:
 «Camina, mon caball negre,
 Pórtam á ma enamorada;
 Camina, mon caball negre,
 Per arribar ans del auba.»

Lo caball surt del torrent;
 Ja n' ha deixat la montanya,
 Y caballer y caball
 Caminan ja per la plana
 A la placentera llum
 De una lluna hermosa y clara,
 Quant ne son aprop del riu
 Que á costejar comensavan,
 Tot subtat lo caballer
 Gira de prompte la cara,
 Que ha sentit una veueta
 Que per son nom lo cridava.
 Sota un sálzer de la riba
 Ne veu una forma blanca.
 Lo caball se li ha espantat
 Al caballer.

«¡ Déu me valga !
 ¿ No 's diria que eixa forma,
 Que com una dona blanca
 Ne veig al peu d' aquell sálzer,
 N' es la meua enamorada ? »

Lo caball se li ha parat,
 Tot estemordit encara.

D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

Los esparons en lo ventre
Lo caballer ja li clava,
Y al peu del sálzer lo porta
Lo caball d' una volada.
Lo sálzer está desert...
Ja ha fugit la dona blanca.
Tot confús lo caballer
Lo front doblega y abaixa :
«Camina, mon caball negre,
Pórtam á ma enamorada;
Camina, mon caball negre,
Per arribar ans del auba.»

—

Ab la primer llum del dia
A Rocacorva arrivava.
Lo poble sota 'l castell
Ne sembla un ramat de cabras
Escampadas sota 'ls peus
Del rabadá que las guarda.
Quant prop del poble n' arriba,
Ne sent tocar las campanas.
Lo caball se li ha espantat
Al caballer.

«¡ Déu me valga !
¡ No 's diria que en eix poble
Tocan á morts las campanas !»

Lo caballer veu venir
Un patge que l' esperava,
Las armas de Rocacorva
En lo pit porta brodadas.

«Digasme tú, lo bon patge,
Aixís Déu te dó sa gracia,
Digasme tú, lo bon patge,
¿Per qui tocan las campanas?»

«Senyor, las campanas tocan,
Tocan per la vostra dama,
Que avuy á la mitja nit
En lo castell es finada.»

Lo caballer que assó sent
Lo front doblega y abaixa,
Y al fuster ne vá á trovar,
Que fentne la caixa estava.

«Fuster, aixís Déu vos dó
Tot lo que us fassa mes falta,
Com prengau mon caball negre
Ab sa sella d' or y plata,
Y mos richs esperons d' or
Y tot mon vestit de gala,
Manco la banda que un dia
Me brodá ma enamorada,
Que us ho dono de bon grat
Sols perquè ne feu la caixa
Una miqueta mes gran
Perque dos cossos hi capian.»

Que jo sápigam no hi há memoria de que dins del castell de Picalqués succehissen fets històrichs d' alguna trascendencia, mes de totes maneres, es digne d' esmentarse per la noblesa de la familia á la qual pertanyia, y sobre tot per las bonicas formas arquitectónicas, que, segons diuen, lo feyan remarcable. Respecte á la fetxa de sa destrucció

no podém fixarla precisament, mes tal vegada respondria á la ordre donada per Felip V després de la guerra que portá l' esclavatge á Catalunya.

Deixant aquell lloch y faldejant la montanya de Sant Pere Màrtir, s' arriba á

SANT JUST DESVERN.—Vila que conta ab 150 vehins y 690 ànimas. La perspectiva que 'ns presenta aquella agrupació de blanques casetas, arrengreradas fins dirèm ab uniformitat, es per demés simpática y al primer cop de vista veureu com se destacan del fons obscur que produheixen los arbres y los ben conresats camps.

L' origen de Sant Just Desvern no es fácil fixarlo ab certitut, y es molt possible que essent un poble de senyoriu, s' edificqués al dessota del casal de son senyor. En prova d'aquesta idea, se conserva encare cap á la part de ponent una antiga torre nomenada la Torre Blanca, y que algun autor ab tota sa bona fé ha volgut suposar del temps dels moros (1); suposició infundada, puix fá ben pochs anys podian desmentirho encare las fortificacions y la sala d' armas, d' arquitectura molt posterior á la época mentada, y mes que res la capelleta que s' alsava costat per costat del castell. Ignorém si 's conservan encare aquells recorts tal com los haviam vist en 1868.

La Torre Blanca es propietat del Marqués de Monistrol y en aquell lloch anyalment se celebrava una gran festa religiosa, festa d' expansió y de coral alegría. Desde la iglesia parroquial del poble era portada en professó la imatge de la Verge del Roser, y 'l senyor de la Torre Blan-

(1) Vid. Laborde y Madoz.

ca celebrava l'acte religiós, costejant un dinar y un ball públich y repartint una sopa als pobres de la encontrada.

Havém parlat de la iglesia y per cert que 's conserva en ella un baix relleu estatuari del segle xv, representant á Sant Joan, molt recomenable per sas qualitats artísticas.

Los habitants de Sant Just com los d' Esplugas, eran en certa manera tributaris del Concell de Barcelona, y estavan per lo tant lliures d' alguns drets, segons ho prova un document, propietat de nostre company D. Antoni Torrents, que es una suplicació feta á 20 d' Abril de 1523, per En Benet Duran, al batlle de Barcelona, y de quina resultá la següent declaració.

«De part del honorable balle de Barna inseguint la provisio e/ declaratio per ell feta e/ promulgada de consell, del honorable micer Pere Compte doctor en leys jutge y assident per ell prés y assignat fets manament als 11— 11 portalers del portal de Sant Antoni de la p(re)sent ciutat que de assí avant..... continuen yscriguen en lurs llibres en Joan Campreciós, Steue Durant, Joan Modolell, Barthomeu Ricart y Benet Duran, de la parrochia de Sant Just Desvern per franchs del dret de la leuda de mediona e/ com afranchs del dit dret passen e de assí auant, dels demunt nomenats o/ algu de aquells per lo dit dret alguna cosa no escluyesquen com així sie declarat e/ p(ro)vehit en la dita declaratió passada en cosa jutjada lo qual manament se fa ha instancia del dit Benet Duran en nom seu propi e/ com á procurador dels altres demunt nomenats.»

Mes d' una vegada lo poble ha sofert lo pes d' enemigas invasions y recordarém entre altres la que sofri en 26 de

Janer de 1641, quan l' exèrcit de Castella passá á posar seti á la ciutat de Barcelona, y en especial una época que recorda ab entussiasme Sant Just Desvern : la guerra de la Independencia.

Las condicions del terreno son molt mellors que las d' Esplugas, y dins del terme de la població s' hi troban diferentas fonts, algunas minerals de reconeguda virtut.

JOSEPH FITER É INGLÉS.